דבלים דבה רעה בת דבה רעה ושמואל אמר שמתוקה בפי הכל כדבלה ורבי יוחנן אמר שהכל דשין בה כדבלה דבר אחר גומר אמר [א]רבי יהודה שבקשו לגמר ממונן של ישראל בימיה רבי יוחנן אמר בזזו וגמרו שנאמר [1]כי אבדם מלך ארם וישימם כעפר לדוש [2]ותהר ותלד לו בן ויאמר ה' אליו קרא שמו יזרעאל כי עוד מעט ופקדתי את דמי יזרעאל על בית יהוא והשבתי ממלכות בית ישראל [3]ותהר עוד ותלד בת ויאמר לו קרא שמה לא רוחמה כי לא אוסיף עוד ארחם את בית ישראל כי נשא אשא להם ותהר ותלד בן ויאמר (ה' אליו) קרא שמו לא עמי כי אתם לא עמי ואנכי לא אהיה לכם לאחר שנולדו [לו] שני בנים ובת אחת אמר לו הקב"ה להושע לא היה לך ללמוד ממשה רבך שכיון שדברתי עמו פירש מן האשה אף אתה בדול עצמך ממנה אמר לו רבש"ע יש לי בנים ממנה ואין אני יכול להוציאה ולא לגרשה א"ל הקב"ה ומה אתה שאשתך זונה ובניך [בני] זנונים ואין אתה יודע אם שלך הן אם של אחרים הן כך ישראל שהן בני בני בחוני בני אברהם יצחק ויעקב אחד [ב]מארבעה קנינין שקניתי בעולמי תורה קנין אחד דכתיב [4]ה' קנני ראשית דרכו שמים וארץ קנין אחד דכתיב [5]קונה שמים וארץ בית המקדש קנין אחד דכתיב [6]הר זה קנתה ימינו ישראל קנין אחד דכתיב [7]עם זו קנית ואתה אמרת העבירם באומה אחרת כיון שידע שחטא עמד לבקש רחמים על עצמו אמר לו הקב"ה עד שאתה מבקש רחמים על עצמך בקש רחמים על ישראל שגזרתי עליהם שלש גזירות בעבורך עמד ובקש רחמים ובטל גזירה והתחיל לברכן שנאמר [8]והיה מספר בני ישראל כחול הים וגו' והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו וגו' [9]וזרעתיה לי בארץ ורחמתי את לא רוחמה ואמרתי ללא עמי עמי אתה אמר רבי יוחנן אוי לה לרבנות שמקברת את בעליה שאין לך כל נביא ונביא שלא קיפח ארבעה מלכים בימיו שנאמר [10]חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה על יהודה וירושלים וגו' אמר ר' יוחנן מפני מה זכה ירבעם בן יואש מלך ישראל להמנות עם מלכי יהודה מפני שלא קבל לשון הרע על עמוס מנלן דאימני דכתיב [11]דבר ה' אשר היה אל הושע בן בארי בימי עוזיה יותם אחז יחזקיה מלכי יהודה ובימי ירבעם בן יואש מלך ישראל ומנלן דלא קיבל לשון הרע דכתיב [12]וישלח אמציה כהן בית אל אל ירבעם מלך ישראל לאמר קשר עליך וגו' וכתיב [13]כי כה אמר עמוס בחרב ימות ירבעם וגו' אמר חס ושלום אמר אותו צדיק כך ואם אמר מה אעשה לו שכינה אמרה לו אמר ר"א אפילו בשעת כעסו של הקב"ה זוכר את הרחמים שנאמר [3]כי לא אוסיף עוד ארחם את בית ישראל ר' יוסי בר ר' חנינא אמר מהכא כי נשא אשא להם ואמר ר"א לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים שנאמר [9]וזרעתיה לי בארץ כלום אדם זורע סאה אלא להכנים כמה כורין ור' יוחנן אמר מהכא [9]ורחמתי את לא רוחמה אמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי מאי דכתיב [14]אל תלשן עבד אל אדוניו פן יקללך ואשמת וכתיב [15]דור אביו יקלל ואת אמו לא יברך משום דאביו יקלל ואת אמו לא יברך אל תלשן אלא אפילו דור שאביו יקלל ואת אמו לא יברך אל תלשן עבד אל אדוניו מנלן מהושע א"ר אושעיא מאי דכתיב [16]צדקת פרזונו בישראל צדקה עשה הקב"ה בישראל שפזרן לבין האומות והיינו דא"ל ההוא מינא לר' חנינא אנן מעלינן מינייכו כתיב בכו [17]כי ששת חדשים ישב שם וגו' ואלו אנן איתינכו גבן כמה שני ולא קא עבדינן לכו מידי אמר לו רצונך יטפל לך תלמיד א' נטפל ליה ר' אושעיא א"ל משום דלא ידעיתו היכי תעבדו תכלינן כולהו ליתנהו גבייכו מאי דאיכא גבייכו קרי לכו מלכותא קטיעתא אמר ליה גפא דרומאי בהא נחתינן ובהא סלקינן: [ג]תני רבי חייא מאי דכתיב [18]אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה ידע הקדוש ברוך הוא את ישראל שאינן יכולין לקבל גזירות אכזריות אדום לפיכך הגלה אותם לבבל ואמר רבי אלעזר לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבבל אלא מפני שעמוקה כשאול שנאמר [19]מיד שאול אפדם ממות אגאלם רבי חנינא אמר מפני שקרוב לשונם ללשון תורה רבי יוחנן אמר מפני ששיגרן לבית אמן משל לאדם שכעס על אשתו להיכן משגרה לבית אמה והיינו דרבי אלכסנדרי דאמר שלשה חזרו למטעתן אלו הן ישראל כסף מצרים וכתב לוחות ישראל הא דאמרן כסף מצרים דכתיב [20]ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם עלה שישק מלך מצרים על ירושלים וגו' כתב הלוחות דכתיב [21]ואשברם לעיניכם תנא לוחות נשברו ואותיות פורחות עולא אמר כדי שיאכלו

תמרים

דבלים. שתי דיבות דומה בת דומה: **כי אבדם מלך ארם וישימם כעפר לדוש:** **ותהר ותלד בן ויאמר ה' אליו קרא שמו יזרעאל.** שעתיד אני לזורעם ולזורעם בגולה: **ארבעה קניינין** גרסינן. ובית המקדש אחד מינייהו. קניינין חשובין בעיניו לקרותם קנין לו כאדם שטורח לקנות דבר החביב לו: **שלש גזירות.** יזרעאל דהיינו גולה ולא עמי ולא רוחמה: **יאמר להם וגו' ונקבצו וגו'.** בטלה גזירת הגלות. ורחמתי בטלה גזירת לא רוחמה. ואמרתי ללא עמי עמי אתה בטלה גזירת לא עמי: **קיפח.** קבר. האריך ימים מהם על ידי שמתנשאים ברבנות הם מתים: **זכה לימנות.** כדיליף לקמיה: **בימי עוזיהו יותם.** סיפיה דקרא ובימי ירבעם בן יואש מלך ישראל: **כהן בית אל.** כומר לעכו"ם: **זוכר את הרחמים** גרסינן: **כי לא אוסיף עוד ארחם.** אע"ג דפורענותא הוא אידכורי הוא מידכר שם רחמים: **כי נשא אשא להם.** לשון סליחה ואתמוהי מתמה ומיהו סליחה קא מידכר וסיפיה דקרא לעיל הוא: **רבי יוחנן אמר מהכא ורחמתי וגו' ואמרתי ללא עמי עמי אתה.** אותם שלא היו ד) מעמי ידבקו בהם ויהיו לי לעם: **אפילו דור.** רשעים שאביהן יקללו אל תלשינם: **מהושע.** שנתפס על שהלשין את ישראל ואף על פי שחטאו: **צדקה עשה שפיזרן.** שלא היו ד) יכולין לכלותם יחד: **יטפל לך תלמיד א'.** להשיבך תשובה: **גפא דרומאי.** נשבע בע"ז: **בהא נחתינן ובהא סלקינן.** במחשבה זו אנן עסוקים תמיד: **הגלה אותן לבבל.** שאין כשדים אכזרים כשאר אומות: **שעמוקה כשאול.** ויפדם משם מהר כמו שהבטיחם מיד שאול אפדם: **שקרוב לשונם ללשון תורה.** ולא תשתכח תורה מהן מהר: **לבית אמן.** אברהם מאור כשדים יצא: **כסף מצרים.** שבזזו ישראל בצאתם ממצרים כדכתיב (שמות יב) וינצלו את מצרים ובימי רחבעם עלה שישק מלך מצרים ונטל את כל האוצרות: **לעיניכם.** כלומר דבר פלא ראיתם שם שהעין פונה להסתכל בו:

תמרים

יזרעאל. על שם העתיד שיזרעו בגולה: **והגלה** אותם לבבל. והא דאמר בגיטין (דף יז. ושם) רחמנא בטולך או בטולא דבר עשו אלמא בני עשו מעלו טפי היינו לבתר דאתו חברי לבבל:

שמעת

מסורת הש"ס

א) [נ"ל רב יהודה], ב) אבות פ"ו מ"י מכילתא (כא) [בשלח סוף פרשה ט] ספרי פר' האזינו לב ו, ג) [גיטין יז.], ד) בס"א: שאין.

◆

מוסף רש"י

ה' קנני ראשית דרכו. שבריאתה קודם העולם, מפני שכשעלה במחשבה לפניו לברוא את עולמו נתקיים העולם בשביל התורה (אבות פ"ו מ"א). הבין דרכה. של תורה ולומדיה היכן היא ראויה להתיישב (גיטין יז.). גזירות. שגוזרין שמד שלא יתעסקו בתורה ולא יקיימו מצות (שם). לפיכך הגלה אותם לבבל. בחורבן הבית (שם).

◆

רבינו חננאל

ישראל אחד משלשה קנינין וכו'. א"ר יוחנן אוי לה לרבנות שמקברת בעליה שאין לך נביא בישראל שלא קפח ארבעה מלכים בימיו. מפני מה זכה ירבעם להמנות עם מלכי בית דוד מפני שלא קבל לשון הרע על עמוס, שנאמר וישלח [אמציה] כהן בית אל אל ירבעם בן (נבט) [יואש] מלך ישראל וגו' אפילו דור [ש]אביו (ש)יקלל [ואת אמו] לא יברך אל תלשן אותו מהושע כו'. צדקות פרזונו, צדקה עשה הקב"ה לישראל שפיזרן לבין האומות. מיד שאול אפדם זו בבל שהיא עמוקה משאול. שלשה חזרו למטעתן ישראל כסף מצרים וכתב הלוחות.

תורה אור השלם

1. כִּי לֹא הִשְׁאִיר לִיהוֹאָחָז עָם כִּי אִם חֲמִשִּׁים פָּרָשִׁים וַעֲשָׂרָה רֶכֶב וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים רַגְלִי כִּי אִבְּדָם מֶלֶךְ אֲרָם וַיְשִׂמֵם כֶּעָפָר לָדֻשׁ:
מלכים ב יג ז
2. וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח אֶת גֹּמֶר בַּת דִּבְלָיִם וַתַּהַר וַתֵּלֶד לוֹ בֵּן:
הושע א ג
3. וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בַּת וַיֹּאמֶר לוֹ קְרָא שְׁמָהּ לֹא רֻחָמָה כִּי לֹא אוֹסִיף עוֹד אֲרַחֵם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי נָשֹׂא אֶשָּׂא לָהֶם:
הושע א ו
4. יְיָ קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ קֶדֶם מִפְעָלָיו מֵאָז:
משלי ח כב
5. וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמַר בָּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:
בראשית יד יט
6. וַיְבִיאֵם אֶל גְּבוּל קָדְשׁוֹ הַר זֶה קָנְתָה יְמִינוֹ:
תהלים עח נד
7. תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וָפַחַד בִּגְדֹל זְרוֹעֲךָ יִדְּמוּ כָּאָבֶן עַד יַעֲבֹר עַמְּךָ יְיָ עַד יַעֲבֹר עַם זוּ קָנִיתָ:
שמות טו טז
8. וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִמַּד וְלֹא יִסָּפֵר וְהָיָה בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יֵאָמֵר לָהֶם לֹא עַמִּי אַתֶּם יֵאָמֵר לָהֶם בְּנֵי אֵל חָי:
הושע ב א
9. וּזְרַעְתִּיהָ לִּי בָּאָרֶץ וְרִחַמְתִּי אֶת לֹא רֻחָמָה וְאָמַרְתִּי לְלֹא עַמִּי עַמִּי אַתָּה וְהוּא יֹאמַר אֱלֹהָי:
הושע ב כה
10. חֲזוֹן יְשַׁעְיָהוּ בֶן אָמוֹץ אֲשֶׁר חָזָה עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלִָם בִּימֵי עֻזִּיָּהוּ יוֹתָם אָחָז יְחִזְקִיָּהוּ מַלְכֵי יְהוּדָה:
ישעיהו א א
11. דְּבַר יְיָ אֲשֶׁר הָיָה אֶל הוֹשֵׁעַ בֶּן בְּאֵרִי בִּימֵי עֻזִּיָּה יוֹתָם אָחָז יְחִזְקִיָּה מַלְכֵי יְהוּדָה וּבִימֵי יָרָבְעָם בֶּן יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל:
הושע א א
12. וַיִּשְׁלַח אֲמַצְיָה כֹּהֵן בֵּית אֵל אֶל יָרָבְעָם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר קָשַׁר עָלֶיךָ עָמוֹס בְּקֶרֶב בֵּית יִשְׂרָאֵל לֹא תוּכַל הָאָרֶץ לְהָכִיל אֶת כָּל דְּבָרָיו:
עמוס ז י
13. כִּי כֹה אָמַר עָמוֹס בַּחֶרֶב יָמוּת יָרָבְעָם וְיִשְׂרָאֵל גָּלֹה יִגְלֶה מֵעַל אַדְמָתוֹ:
עמוס ז יא
14. אַל תַּלְשֵׁן עֶבֶד אֶל אֲדֹנָיו פֶּן יְקַלֶּלְךָ וְאָשָׁמְתָּ:
משלי ל י
15. דּוֹר אָבִיו יְקַלֵּל וְאֶת אִמּוֹ לֹא יְבָרֵךְ: משלי ל יא
16. מִקּוֹל מְחַצְצִים בֵּין מַשְׁאַבִּים שָׁם יְתַנּוּ צִדְקוֹת יְיָ צִדְקֹת פִּרְזֹנוֹ בְּיִשְׂרָאֵל אָז יָרְדוּ לַשְּׁעָרִים עַם יְיָ:
שופטים ה יא
17. כִּי שֵׁשֶׁת חֳדָשִׁים יָשַׁב שָׁם יוֹאָב וְכָל יִשְׂרָאֵל עַד הִכְרִית כָּל זָכָר בֶּאֱדוֹם:
מלכים א יא טז
18. אֱלֹהִים הֵבִין דַּרְכָּהּ וְהוּא יָדַע אֶת מְקוֹמָהּ:
איוב כח כג
19. מִיַּד שְׁאוֹל אֶפְדֵּם מִמָּוֶת אֶגְאָלֵם אֱהִי דְבָרֶיךָ מָוֶת אֱהִי קָטָבְךָ שְׁאוֹל נֹחַם יִסָּתֵר מֵעֵינָי: הושע יג יד
20. וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם עָלָה שִׁישַׁק מֶלֶךְ מִצְרַיִם עַל יְרוּשָׁלִָם:
מלכים א יד כה
21. וָאֶתְפֹּשׂ בִּשְׁנֵי הַלֻּחֹת וָאַשְׁלִכֵם מֵעַל שְׁתֵּי יָדָי וָאֲשַׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם: דברים ט יז